

שמעתא אליבא דהלכתא

גליון רצ"ז - פרשת משפטים - שקלים - תשע"ז - קהילת הניכי הישיבות, רמת ב' ס

פניני הלכה

האם מותר במקום ספק לקבוע ב' מזוזות משני צידי הפתח

לי"ע בגוונא דאיכא ספק היכן להניח המזוזה אם בצד זה או בצד שכנגדו [כגון במרפסת הפתוחה לבית ואין לה פתח לרה"ר, שנח' הפוסקים אם יקבע בימין הנכנס למרפסת מהבית או בימין הנכנס לבית מהמרפסת - ועיין בט"ז יו"ד סי' רפ"ד סק"ד משמיה דהמהרי"ל, ובחזו"א יו"ד סי' קס"ט]. אם שרי לקבוע ב' מזוזות משני צידי הפתח או דאית ביה משום בל תוסיף.

ולכאוי יש להוכיח להיתרא מדברי הרא"ש (ה"ק תפילין סי' ה'), הטור והמחבר (אור"ח סי' ל"ד ס"ב), לענין מח' רש"י ור"ת בסדר הנחת הפרשיות בתפילין, דכתבו דירא שמים יצא ידי שניהם, ויעשה ב' זוגות תפילין ויניח שניהם, ויכוין בהנחתם באותם שהם אליבא דהלכתא אני יוצא ידי חובתי והשאר הם כרצועות בעלמא.

ואכן מציונו **בחסד לאלפים** (סי' כ"ז ס"ה) שכתב לענין הנחת תפילין - ואם כותב ביד אחת ושאר מעשיו עושה באחרת, י"א שיניח תפילין ביד שתש כחה, וי"א שהיד שכותב בה היא חשובה ימין לענין זה ומניח תפילין ביד שכנגדה. והדרך הישר לאיש כזה שיברך ויניח ביד שתש כחה, ושוב יחלסם ויניחם בידו שכנגדה, ויכוין לצאת בהנחה שהיא אליבא דהלכתא, או יניח תפילין בשתי ידיו בשעת ק"ש ויכוין שיצא באותן שהם אליבא דהלכתא, והאחרים יהיו כרצועות בעלמא. ע"כ.

ואע"ג **דברב פעלים** (אור"ח ח"ב סי' ט) כתב להשיג על דברי החסד לאלפים, דלא אריך למעבד הכי מכמה טעמים והטעם העיקרי משום בל תוסיף, דכל שמוסיף במעשה א"א לו לתקן האיסור במחשבה בעלמא. ולא דמי ללובש ב' תפילין רש"י ור"ת דשאני התם דע"פ הסוד עיקר מצוותה היתה כד.

אי משום הא לא קשיא, דהא הרא"ש, הטור והמחבר, ודאי ס"ל דאחד מניהו הוי רצועות בעלמא, ואפ"ה התירו להניח ב' זוגות יחד ולכוין דהאחד רצועות בעלמא.

ואף על מ"ש עוד הרב פעלים לאסור מחמת מראית עין דכו"ע חזו שמניח ב' תפילין ב' ידיו. יש להעיר דהא אף בדינא דהרא"ש כו"ע חזו דמניח ב' תפילין ואפ"ה לא חישי לאסור מחמת הרואים. א"כ נימא דשאני מח' רש"י ור"ת דכו"ע ידעני לה, ומסיקים בדעתם דמשום ההיא פלוגתא עביד לה, ומש"ה לא מחזי כבל תוסיף. משא"כ במניח ב' תפילין ב' ידיו דהוי מילתא דתמיהה טפי ומחזי כבל תוסיף. ומ"מ מקור לאסור הדבר ליתא.

אולם יש מקום לדחות הראיה מדברי הרא"ש, ע"פ מ"ש שם **המג"א** (סי' ל"ד ס"ק ג') - דדוקא לענין תפילין דרש"י ור"ת מהני מחשבתו דחד מניהו כרצועות בעלמא שהרי ממה נפשך אחד מהם פסול. אבל אם מניח ב' זוגות תפילין כשרים עובר בבל תוסיף. כדאיתא בריש עירובין צ"ח: וכ"כ **הב"י** (ס"ה תרנ"א) בשם **המ"מ** (תולב"ו ז' ע"ג). [אולם מדברי **הט"ז** שם (סי' ב') מבואר דפליגי המג"א].

אלא די"ל דאף לדעת המג"א, בגוונא דהחסד לאלפים ובגוונא דנידון דידן במזוזה, אינו עובר בבל תוסיף. דנהי דמניח ב' תפילין כשרים או ב' מזוזות כשרות, הא מ"מ מניח חד מניהו במקום דאינו מקום הנחתם, וא"כ י"ל דדמי למניח ב' זוגות תפילין ואחד מניהו פסול. ואפשר דאף עדיף טפי, דדמי למניח ב' זוגות תפילין אחד בידו ואחד ברגלו.

שמעתא אליבא דהלכתא

האם מותר לקנות מאכלים מאדם נאמן ללא השגחה

א. עד אחד נאמן באיסורים. ב. נאמנותו לאסור. ג. כשאתחזק איסורא. ד. באיסורים דרבנן או כשעביד לאגלו"י. ה. חשוד ומומא. ו. אינו מוחזק בכשרות. ז. מוכר בשר. ח. קים ליה בגביה שאינו משקר. ט. בזמן הזה.

א. עד אחד נאמן באיסורים

מבואר **ביבמות** (פ"ג: ו) **ובגטין** (נד: ד) דעד אחד נאמן באיסורים. ופירש **רש"י** (יבמות שם ד"ה ואמר וגיטין ב: ד"ה ומשני) דסברא היא דסמכין עליו כל זמן שלא נחשד, דאי לאו הכי אין לך אדם אוכל משל חברו ואין לך אדם שומך על בני ביתו, ע"כ. והביאו **בשו"ת הרשב"א** (ח"א סי' שעח). ותוס' (גיטין ב: ד"ה עד) כת' דילפינן לה מקרא דכתיב (ויקרא טו, כח) וספרה לה, לעצמה, ונאמנת לומר שהיא מותרת לבעלה. וה"ה לכל עד אחד. וכן נקט **הלבוש** (יו"ד סי' קט אות א). וע"י **ברשב"א** (גיטין ב: ד"ה עד), **בריטב"א** (שם), **במאירי** (גיטין ב: ד"ה עד) ו**בפני** (גיטין שם).

ותמה **התשב"ץ** (ח"א סי' עז) אמאי ע"א נאמן באיסורין ואילו בממון אינו נאמן. וכתב ליישב דודאי ע"א הבא להעיד בב"ד השאא רחוקה היא לפגום בן ברית מוחזק בכשרות ששקר הוא מעיד אבל מ"מ אפשר הוא שמעיד בשקר למען ששכור הוא, וההיא חששא רחוקה היא וחשש זה שאנו חוששין דילמא מושקף ליכא למיחש לה באיסורין, ומשו"ה אמרינן בקדושין (סו.) דאע"פ שאין דבר שבערה פחות משנים מ"מ אי מהימן ליה כבי תרי זיל אפקה. דהשתא אולא לה ההיא חששא רחוקה דדילמא משקר כיון דמהימן ליה, אע"ג דבדיני אדם ודאי לא מפקינן לה מיניה, ע"כ.

ובאג"מ (ח"א סי' סה ד"ה והכונן ד"ה וע"א) כתב דבממון ע"א אינו נאמן כי התורה לא נתנה כח לע"א שע"פ דבריו יתחדש דבר חדש, ואע"פ שיש לכל ישראל חזקת כשרות שלא ישקר (דמטעם זה נאמן באם הם שנים), מ"מ כיון שיש גם משקרים או טועים בנדמי בעולם ואין ידיעה מהגדת אנשים ידיעה ברורה אינו נאמן. אבל באיסורים שהוא רק גילוי מילתא מה שהוא מתחלה נאמן מחמת חזקת בני"א שאין משקרין ואין טוענין, ע"כ.

ב. נאמנותו לאסור

ונח' הראשונים האם ע"א נאמן רק להתיר או אף לאסור דבר של אחרים כשהוא תחת ידו. דעת **תוס'** (קידושין סה: ד"ה אמר) דע"א נאמן להתיר ולא לאסור. אולם דעת **הרא"ש** (גיטין פ"ה סי' יג) שנאמן להתיר וכ"ש לאסור אם הדבר בידו לאסרו. (ומ"מ כתב שם שאם אין עתה בידו או לא היה בידו מעולם ואיתחזק היתירא אינו נאמן, והוא שמכחישו או שאמר איני יודע). ולהלכה פסק **השו"ע** (יו"ד סי' קצו סעי' ג וע"י סי' א סעי' יב) כתוס'. ועיין **ברא"ש** (שם אות א) שמ"מ כל דבר שלא אתחזק לא להתיר ולא לאסור, עד אחד נאמן עליו אפילו לאסרו. וכן פסק **הרמ"א** (שם).

ג. כשאתחזק איסורא

והנה **ביבמות** (שם) אמרו שבמקום דאתחזק איסורא אפשר דעד אחד אינו נאמן. אלא דיעויין **ברמב"ן** (יבמות פח.) שכתב שבאמת מסקנת הגמ' שם שאפילו היכן דאתחזק ע"א נאמן באיסורים, ומה שרצו לדחות שבמקום אתחזק אינו נאמן דחיה בעלמא היא, דא"כ מצא תנא דתנא שחוטא בשוק או באשפה ובא ישראל ואמר כשרה היא שבפני נשחטה מי לא מהימן ואע"פ שהחזקה באיסור שבהמה בחייה בחזקת איסור עומדת, והרי אם נבלה היא אין בידו לתקן, ואפילו בשל עצמו לא יהא נאמן אלא בשחוט לעצמו או בשראוהו שוחט. וכ"כ **הרשב"א** (שם), וע"י בשו"ת סי' שעח, **הריטב"א** (שם) ו**המאירי** (יבמות שם). וכן דעת **הרשב"ץ** בתשובה המובא **בשו"ע** (יו"ד סי' קצו ס"ק טז). ובהגהות **אשר"י** (תולין פ"א סי' יד) בשם היראים כתב דהא דאמרינן עד אחד אינו נאמן היכא דאתחזק איסורא, היינו דוקא באנשים ריקים ופוחזים, אבל בעד כשר ונאמן סמכין עליה, ע"כ. אולם הבנת **הרא"ש** (גיטין פ"ה סי' ח) בדברי השי"ס הנ"ל דע"א אינו נאמן במקום דאיכא חזקת איסור א"כ היד הדבר בידו לתקן, כמו גבי הקדש טבל וקונמות דנאמנין הבעלים משום דבידו לתקן הא אחר דלאו בידו לא, ע"כ. וכן נקט **המרדכי** (יבמות סי' עג).

ולהלכה פסק **הרמ"א** (סי' קצו סעי' ג) כהרא"ש דכל היכא דאתחזק דבר באיסור, כגון טבל או חתיכת בשר שאינה מנוקרת, אין העד נאמן עליו להתירו א"כ בידו לתקנו. ודעת **התוס'** (גיטין ב: ד"ה ע"א ועירובין טז. ד"ה ותחומין) דאפ"י אין עכשיו בידו לתקנו נאמן. דלא כרא"מ שכת' דוקא שעתה בידו והביאו **המרדכי** (תולין סי' תתמז). וכן נקט **בניאור הגר"א** (אות כה). והדין כן לא רק כשמעיד על של אחרים, אלא אף כשמעיד על שלו, כמבואר **ברמ"א** (שם) ו**בשו"ע** (סי' כח). ועי"ש שכן הדין לענין אשה שנאמנת בכ"ג. וע"י הפרטים בזה בגליון קכ"ו. ולענין נאמנות של קטן ע"י בגליון רפ"ו. וע"י עוד בכ"ז **בשבט הלוי** (ח"ב סי' ט).

ד. באיסורים דרבנן או כשעביד לאגלו"י

וע"י **בפני** (שבת סא. ד"ה אלא דבלשון, וע' בגיטין ב: ד"ה גמי אימר דאמרינן) שנקט שהיכן דאתחזק איסור ע"א לא מהימן אפ"י באיסור דרבנן. ו**הפמ"ג** (סי' שא מ"ז ס"ק טו) תלה דבר זה בפלוגתא אם ספק דרבנן במקום דאתחזק איסורא לקולא או לחומרא. ולכאורה יש להוכיח נגד הפני"י מהא דאיתא **בב"י** ו**בשו"ע** ביו"ד סימן קפ"ז סעי' ח' ומבואר שם שיש ראשונים שעד א' נאמן בדרבנן נגד אתחזק, עי"ש **בב"ח** (שם אות ח) ו**בערוה"ש** (שם אות טז). אולם שו"ר **בבית שלמה** (מי בתרא יו"ד סי' ח) שכתב שאין משם ראיה נגד הפני"י דשאני התם דהוא מלתא דעבידא לאגלו"י (וע"י עוד שדן האם ע"א נאמן נגד רוב), עי"ש. אבל **החת"ס** (יו"ד סי' קנח ד"ה ועל הבלל) כתב דבאמת דבראשית אלו ס"ל שבאיסורים דרבנן ע"א נאמן נגד אתחזק. וע"י **בח"י רע"א** (יו"ד סי' ט) ו**בחסם צבי** (סס"י סה) שנקטו דלא כהפני"י. וע"י מש"כ בגליון ל'. [וע"י עוד **בחבלים בנעימים** (ח"א סי' ל אות א) שכתב בשם ספר כנסת חכמי ישראל (צו אות ח) שדן האם עד אחד נאמן בדבר שיש בו סכנה כמו שנאמן באיסורין, או אולי חמירא סכנתא מאיסורא. ומביא רא"י דליף נאמנות באיסורין מוספרה לה לעצמה, ומשם נלמד גם לגבי סכנה דלפ"ד החנוך (מצוה קסו) יש סכנה בבוועל נדה, ע"כ].

ועכ"פ לפי הנ"ל יוצא שאדם המוכר בשר נאמן לומר שהוא כשר. וכן המוכר פירות, מאפים וכדומה, נאמן לומר שהם ללא חשש טבל וכו' כי אין במקום שאתחזק איסור כיון שהיו או שהם בידו לתקנם נאמן.

ה. השוד ומזמור

אלא דכ"ז אם אינו חשוד על האיסור, אבל אם הוא חשוד אינו נאמן, כדאיתא **במס' דמאי** (פ"ב מ"ב) שאין עם הארץ נאמן על המעשרות, דלפי שהוא חשוד לאכול שאינו מעושר חשוד למכור שאינו מעושר. וכן פסקו **הטור והשו"ע** ביו"ד סי' קי"ט סעי' א' דהחשוד לאכול דברים האסורים, בין אם הוא חשוד באיסור תורה בין אם הוא חשוד באיסור דרבנן, אין לסמוך עליו בהם, ואם נתארח עמו, לא יאכל משלו מדברים שהוא חשוד עליהם. (ומ"מ כתב בשל אחרים נאמן, אפילו על אותו דבר, לומר מותר הוא. וכתב **בשו"ע** דזה דוקא בחשוד, אבל במומר שהי"נ שהוא מועד לעבור על איזה איסור אינו נאמן אף בשל אחרים. וכן פסק **האג"מ** (יו"ד ח"א סי' קה). וע"י **בשו"ע** (סעי' ז) דמי שמומר לחלל שבת בפרהסיא, או שאינו מאמין בדברי רבותינו ז"ל, אינו נאמן אף על שאר איסורים. (ועי"ש סעי' ה) לענין חשוד על איסור חמור, אם חשוד על הקל).

ו. אינו מוחזק בכשרות

והנה איתא **בע"ז** (פ"ג: ט) ת"ר אין לוקחין יין, מורייס, חלב, מלח סלקונדרית, חילתית וגבינה כשוריא, אלא מן המומחה. וכולן אם נתארח מצל בעה"ב מותר וכ"ש בחו"ל. ע"כ. ו**פרש"י** (שם ד"ה אין לוקחין) שחנוונים שבסוריא חשידי דלא קפדי אלפני עור לא נתן מושל ומזיב לישארל דברים שלקחו מן העכו"ם, מיהו אינהו גופיהו לא אכלי איסורא הלכך אם נתארח מותר לאכול עמו. ע"כ. משמע דבסוריא היו חוששין שסתם בני"א היו חשודים על לפני"ע, אבל לעולם בשאר מקומות לא חיי' להכי ומותר לקנות מסתם אדם.

אלא דעני **ברמב"ם** בפרק י"א ממאכלות אסורות (הכ"ה-ו, ועי' בפ"ג הכ"א) שכתב שאין לוקחין גבינה וחתוכת דג שאין בה סימן אלא מישראל שהחזק בכשרות, אבל בארץ ישראל כשהיתה רובה ישראל לוקחין מכל ישראלי שבה, והחלב לוקחין אותו מכל ישראל בכל מקום. ע"כ. וכתב **הרשב"א בתשובה** (ח"א סי' תה) הובא **בכס"מ** (שם) שמה שמחלק הרמב"ם בין אר"י לחו"ל למדה משי"ס הני"ל, ומה שאמרו סוריא לאו דוקא אלא הי"ה לכל חו"ל וכ"ש הוא אף ארץ ישראל בזמן הזה דינו כחו"ל. וכ"כ **המגיד משנה** (פ"ג הכ"א). וביאר **הערוה"ש** (סי' ק"ט אות ד) דטעמו של הרמב"ם נראה דאע"ג דהתורה האמינתו לכל אחד מישראל על האיסורים, מ"מ חנוני קבוע שמוכר תמיד בכל עת ובכל שעה שאני **הוא מורה התירא**. אולם **הרמב"ם** שם סוף פרק י"א יצא לדחות דברי הרמב"ם שאין עסק הארץ חשודי להחליף ולא למכור דבר האסור אא"כ נחשדו. וכת' **הש"ך** (סי' ק"ט ס"ק א), ושכן פסק **האר"ן בן חביב** (סי' קכא).

וכן מצנינו **להטור** (סי' ק"ט) שפסק שהחשוד לאכול דברים האסורים, בין אם הוא חשוד באיסור תורה בין אם הוא חשוד באיסור דרבנן, אין לסמוך עליו בהם, ואם נתארח עמו, לא יאכל משלו מדברים שהוא חשוד עליהם. וכתב **בדרכ"מ** (שם אות א) דמשמע מדבריו דאינו ס"ל כהרמב"ם, וכתב דבאמת לא נוהגים כהרמב"ם. ועי' **בשו"ע** (שם סעי' א) שפסק כלשון הטור. משמע מדבריו דדווקא בידוע שהוא חשוד, אבל סתם כל אדם בחזקת כשר ונאמן. וכ"כ **הש"ך** (סי' א), **הפרי"ח** (סי' א), **התני"א** (כלל ע"א אותיות א-ב) ו**הערוה"ש** (שם אותיות ה-ו). דלא **כפרי"ת** (סי' א ד"ה ראתי) שנקט שהשו"ע פסק כהרמב"ם [שו"מ] **שהחכ"א** (שם) כתב דיש לדחות דברי הש"ך דכוונת השו"ע כהרמב"ם]. ועי' עוד לקמן.

אבל **הרמ"א** (שם) הביא דברי הרמב"ם דאף ממי שאין מכירין אותו שהוא מוחזק בכשרות, אסור לקנות ממנו יין או שאר דברים שיש לחוש לאיסור. מיהו אם נתארח אצלו, אוכל עמו. וכן פסק **הלבוש** (אות ב). ו**הט"ז** (סי' ב) כתב שדברי הרמ"א נכונים בפרט שאנו רואין קולות הדורות ולא אכזב דרי.

אולם **הש"ך** (סי' א) יצא לחלוק על דברי הרמ"א דסתם בני"א בחזקת כשרות. וכן פסק **המ"ב** (סי' כ ס"ק א) בשם הב"ח (או"ח שם אות א). [ועי' **בערוה"ש** (שם אות ה, סי' א אות יא וסי' פו מאות ה) ו**בדרכ"ת** (סי' ק"ט ס"ק ז, סי' קטו ס"ק לד וסי' ק"ג ס"ק עט). ועי' עוד **בטשו"ע** (יו"ד סי' פג סעי' ז וסי' פו על סעי' א), **בפלי"א** (סי' פג ס"ק ג וכתרי ס"ק טו) ו**בכה"ח** (סי' פג אות נה)].

ועי' **בערוה"ש** (סי' ק"ט אות יא) שכת' שאף לדעת המחמירים שנקטו דבעינן מוחזק בכשרות אין הכוונה שיהיה ירא אלקים מרבים או חסיד וצדיק אלא כל שמתנהג ע"פ דת ישראל מניח טלית ותפילין ומתפלל ג' פעמים בכל יום ונוטל ידיו לאכילה ומנהיג את בני ביתו בכשרות דת תורתנו הקדושה זה נקרא מוחזק בכשרות, ואין נ"מ בין הרמב"ם לרש"י והראב"ד לדינא אלא לאדם שאין מכירין אותו כלל, אבל כל שמכירין אותו אין בנייהם מח' דאם מתנהג בדת ישראל גם הרמב"ם מותר לקנות ממנו. ע"כ. [שו"מ] **בפרי"ת** (שם) שכתב שמוחזק בכשרות פירושו שקבל עליו דברי חברות].

ז. מוכר בשר

מיהו כתב **המרדכי** (חולין סי' תריד) בשם ר"ח לענין שוחט שצריך שיהא מוחזק בכשרות כלומר איש נאמן, דלא חיישינן ביה שמא יאכיל נבלות וטרפות לישראל. וכתב שלא ידע מנין לו, כלומר דקיי"ל דסתם ישראל בחזקת כשרות הוא, ע"כ. ובפ"ק דחולין (סי' תקטס) משמע מהמרדכי דטעמא דר"ח הוא משום דבלאו הכי אין עד אחד נאמן באיסורין. ועיי"ש במרדכי שהאריך בזה, והובא **בהגהות אשר"י** (חולין פ"א סי' יד).

ועי' **בב"י** (סי' א ד"ה ומי"א אדונג) שכתב **שהרמב"ם** במאכלות אסורות פרק ח' (ה"י) הנפסק **בטור** (יו"ד סי' סה) משמע כהר"ח (שס"ל ש"כ"ל" שוחט צריך להיות מוחזק בכשרות), שהרי כתב דאין לוקחין בשר מכל טבח, אלא אם היה אדם כשר ומוחזק בכשרות ששוחט לעצמו ומוכר לאחרים, ע"כ. אולם **הדרכ"מ** (שם אות א) כתב לדחות דאין זה נכון דהרמב"ם לא קאמר אלא בשוחט לעצמו ומוכר לאחרים, אבל בשאר שוחט המוכר בשר של לאחרים לא קאמר. ע"כ. וכן נקטו למעשה **השו"ע** (סי' סה סעי' יד) גופא ו**הפמ"ג** (סי' א ש"ד ס"ק ב) דדוקא אם שוחט לעצמו ומוכר לאחרים הדין כן, אבל בשוחט לאחרים לית לן בה. (ועי' **בערוה"ש** (סי' ק"ט אות ח וסי' א אות ט) שכתב דאע"ג שבסוף פרק י"א כתב הרמב"ם סתם דאין לוקחין בשר אלא ממי שהחזק בכשרות, ומשמע לכאורה דאפי' אינו שוחט בעצמו. מ"מ ס"ל לדרכי משה שסמך הרמב"ם על מה שכתב מקודם בפרק ח' (הובא לשונו לעיל). ועיי"ש [אות ז] שכתב שבאמת מהרמב"ם משמע דבכל אופן יש לחוש, ושכן כתב **בתורת יקותיאל** (סי' י"ח ס"ק ז), ומ"מ מהטור והשו"ע משמע שמחלקים בדבר ועי"כ לא באו לפרש דעת הרמב"ם אלא דבשוחט לעצמו ומוכר חשו לדבריו. ע"כ. ועי' **ברמ"א** (יו"ד סי' א סעי' א) שנוהגין שאין אדם שוחט אא"כ נטל קבלה לפני חכם).

ו**כתב הש"ך** (סי' ק"ט ס"ק א וסי' ק"ט ס"ק ב) שהטעם שהחמיר הטור כהרמב"ם לענין שוחט ומוכר לאחרים שיהא דוקא מוחזק כנאמן, ולדעת ש"א דברי היקל דמהני חזקת כשרות כנ"ל. כי שחיטה שביחא טובא וגם דיניה מרובים ובקל יכול לעשות שהיה ירא ורעיס או שאר פסולים ואם לא החזק בכשרות אסור. וכן נקט **הפרי"ח** (שם ס"ק א).

ולפ"ז נמצא להלכה שסתם אדם יש לו חזקת כשרות ונאמן מדין עד אחד על דברים שמוכר שאין בהם חשש איסור (פרט לשוחט השוחט בעצמו ומוכר לאחרים). אלא שאם הוא חשוד או מומר אינו נאמן.

ה. קיום ליה בנבייה שאינו משקך

אלא שאף מומר שאינו נאמן כנ"ל מצנינו **באג"מ** (יו"ד ח"א סי' נד וסי' סה ד"ה והנכון ד"ה ועי"א) שכת' לחדש שאם יודע וקיים ליה בהם שלא יכשילוהו באיסור, משום דמכיר טבעם בידיעה ברורה עיי' שניסה אותם הרבה פעמים וראה שאינם מכשילים משום שאינם רוצים לצערו, או שטבעם שלא להעביר אחרים על דעתם, יכול לסמוך עליהם ולאכול מה שמכשילים בעדו מבשר וכל דבר שאמרו לו שהוא מבשר כשר ובכילים שהזמינו עבורו. משום שלא נכנס זה בגדר נאמנות אלא בידיעה עצמית שהוא כראיה ממש כיון שמוכר בברור ומוכר משקרים לו, ע"כ. ועיי"ש שמי"א לא סמך ע"ז אלא בשעת הדחק. **ובתשובות והנהגות** (ח"ב סי' תל וח"ג סי' רג וסי' רנד) כתב שהמקיל כדעת הגא"מ משום חשש איבה וזלזול בכבוד אביו ומוראו וכדו', יש לו על מה לסמוך, ע"כ. ועי' בשמעתא עמיקתא גליון רל"ט.

ט. בזמן הזה

ועיינו **בבית הלל** (ס"ס) שהביא דברי השו"ע ה"ל שפסק שאין לוקחין בשר מכל טבח ששוחט לעצמו ומוכר לעצמו, אא"כ היה מוחזק בכשרות, וכן דברי הרמ"א בסימן קי"ט הני"ל שפסק שלא סומכים אלא על מי שידוע שמוחזק בכשרות. וכתב דנראה שתיקנו בפנקס המדינה שלא ליקח שום דבר מאכל או יין אא"כ יש בידו כתוב וחתום מאיזה אב"ד שנעשה בהכשר שקורין כשר בריב"ל, ואף אם הוא מוחזק בכשרות משום לא פלוג, אכן אם אירע שנאבד ממנו הכתב ראה הוא מוחזק בכשרות יש להצמיח אפ' בלא כתב ולסמוך עליו. ע"כ. וכ"כ **הבית לחם יתירה** (סי' ק"ט ס"ק א) ו**הלה"פ** (סי' ק"ט ס"ק ב). והעירובי שבענין זה נמצא בפנקס מדינת ליטא (תקנות ועד שנת שפ"ח סי' קמג הובא בספר תקנות ישראל ח"ד פ"ח עמ' שט).

והערוה"ש (סי' ק"ט אות ט) כתב דאע"ג שבשר מותר לקנותו מכל אדם חוץ ממי ששוחט בעצמו, מ"מ בזה"ז פשיטא דאסור, דבזמנינו לא שייך הטעם שכתבנו בסי' א' סעיף י"א, מפני שבעוה"י הדור פרוץ, ולכן כל שיראת ה' נוגע בלבו לא יאכל שומן וכרכשות ובשר מעושן בלא כתב הכשר, ואין לשנות, וכמ"ש ביין וחלב וגבינה דמעיקר הדין כן הוא לדעת הרמב"ם ורבינו הרמ"א. ע"כ. וכן הוא **בכמ"א** (שם) דראוי לנהוג בזמן הזה כדעת הרמב"ם. וכן נקט **בכה"ח** (שם). ועי' **בתשובות והנהגות** (ח"ב סי' טע) שכת' דאין להתיר בזמננו למכור בלי הכשר מרב מפורסם שבדק ביסודיות עד שחתם על כך. ע"כ.

ונראה שהכל לפי הענין, דפעמים החשש איסור הוא רחוק או שהוא מחמת חומרא בעלמא דבכה"ג ניתן לסמוך על חזקת כשרות כעיקר הדין. וכן בדברים שניתן לברר ד"ל דלא מרעו לאומנותייהו קיל טפי. אבל בלא"ה ראוי להחמיר כנ"ל.

מסקנא דינא

העולה לדינא א' נאמן אדם (ישראל) לומר שמאכל שתחת ידו כשר, וכן נאמן על בגד שחייב בדיקה משעטנו לומר שהוא בדוק. וכן כל כיוצא בזה. והדין כן אף בסתם ישראל, אבל אם ידוע לו שהוא חשוד או שהוא מומר אינו נאמן. ב' בזמן הזה כיון שרבו החשודים ראוי שלא לסמוך על מוכר האומר שהמאכל שהוא מוכר כשר וכדומה, אלא אם כן יש לו תעודת הכשר או שעכ"פ הוא מוחזק בכשרות (כלומר ידוע לו שמתנהג ע"פ דת ישראל). [ואם המוכר בשר שוחט בעצמו חייב תעודת הכשר ועכ"פ להיות מוחזק בכשרות (וקבלה מחכם שהוא ראוי לשחוט). ואם יש באותו מקום תקנה שלא ימכור אלא מי שיש לו תעודת הכשר מאב"ד, אינו נאמן ללא תעודה אף שמוחזק בכשרות].

ואכן יעויין בשו"ת **שאלת יעב"ץ** (סי' ע"ז) דדן לענין מקום המזווה בפתח הבית לחצר שאין דרך להשתמש בה. בגוונא דאיכא היכר ציר מבפנים. אם יקבע המזווה מימין היוצא לחצר או מימין הנכנס לבית. וכת' דמתחילה קבע בביתו המזווה בימין היציאה לחצר, והדר נמלך לעשות עוד מזווה בימין הכניסה מהחצר לבית. וקבע ב' המזווות בלא ברכה. וכן יש לנהוג בדפסק דהיכר ציר. ע"כ. ולא נחית לאסור משום בל תוסיף.

וכן בשו"ת **בנין ציון** (סי' צ"ט) דן בענין חדר שאין בו ד"א על ד"א, אבל יש בשטחו ט"ז אמה, אם יקבע המזווה בימין הנכנס מהבית לחדר או מימין הנכנס מהחדר לבית, דתליא בפלוגתת הרא"ש והרמב"ם אי החדר חייב במזווה. והעלה דלצאת ב' השיטות יקבע ב' מזווות. ואין לחוש בזה משום בל תוסיף, כיון דממני"פ רק אחת מהן כשרה, והוי כמו מניח תפילין בל תוסיף. וסיים שם דכן עשה מעשה בביתו. ובארש הדבר חשד הוא שלא ראהו בפוסקים העלה פסק זה על הספר.

וכן השיב **הגר"ש קלוגר זצ"ל** (קנאת סופרים השמטות להל' מזווה סי' רפ"ח) בגוונא דהבנין ציון, דיקבע ב' מזווות בלי ברכה.

ועיינו עוד בשו"ת **שלמת חיים** (הנד"מ הל' מזווה סי' קס"ח) שהשיב **הגר"ח זוננפלד** זצ"ל, דפשיטא דאם קובע ב' מזווות מב' הצדדים מכח ספק דאין בזה קפידא. אבל יראה לעשות כן שלא בפרסום, וילמד ממ"ש השו"ע (או"ח סי' ל"ד) לענין תפילין דר"ת.

אחר כל זאת יעויין בשו"ת **מהר"ם שיק** (יו"ד סי' רפ"ז) דהשיב בענין דינא דהבנין ציון וכתב בסוף תשובתו שם, דלעשות ב' מזווות נראה לעני"ד דלאו שפיר דמי למעבד הכי, דאית ביה חשש בל תוסיף, ואע"ג דאינו מתכוון לעבור, אלא משום ספיקא, מ"מ למ"ד לעבור שלא בזמנו א"צ כוונה, עובר. ואע"ג דרשאי להניח ב' זוגות תפילין דרש"י ור"ת כמבואר בשו"ע או"ח סי' ל"ד. התם חד מנייהו לאו תפילין כלל ואין להם דין תפילין והוי כמניח חפץ אחר על ראשו. אבל כאן שבי המזווות כשרות אלא שאין צד שמאל חייב במזווה אפשר דעובר על בל תוסיף. ואין בזה דבר ברור.

[ועיינו עוד **ביפה ללב** (סי' כ"ז ס"ק ג) דאחר שהביא דברי החסד לאלפים הנוכר דבמקום ספק יניח ב' זוגות תפילין בב' ידיו, כתב דנראה דאין נכון לעשות כן דמחזי כחוכא וטולוא, ואיכא משום בל תוסיף, ואפי' שיכסם מפני הרואים ה"ל כמעיד עדות שקר בעצמו שקורא וקשרתם לאות על ידך והיינו יד אחד דוקא. ע"כ. והחזיק אחריו **הנפ החיים** (לגרי"ח סופר זצ"ל - סי' כ"ז ס"ק ל"א) דאית ביה חשש בל תוסיף].

פניני מופר

עניני שבת קדש מעודה שלישית (א)

הזהירות בקיום סעודה שלישית - "יהא זהיר מאד לקיים סעודה שלישית. ואף אם הוא שבע יכול לקיים אותה בכביצה. ואם אי אפשר לו כלל לאכול אינו חייב לצער את עצמו. והחכם עיניו בראשו שלא ימלא בטנו בסעודת הבוקר כדי ליתן מקום לסעודה שלישית." (שו"ע סי' רצ"א סי"א)

באכילת סעודה שלישית מראה שכל אכילותיו לכבוד שבת - "יהא אדם זהיר מאד לקיים סעודה שלישית וכו'. לשון הטור. ואפשר דהכונה דצריך זהירות לפי שבסעודה זו ניכר כבוד השבת שהוא דבר שאינו עושה בחול, דעיקר האכילה דבר יום ביומו הוא בלילה פעם אחד וביום פעם א', ובסעודה שלישית מגדיל כבוד השבת לעשות בו סעודה מחודשת, והזהיר לקיימה הנה שכרו גם על סעודת לילה וסעודה שניה כאילו עשאו לכבוד שבת דוקא.

אך אם יתרשל לקיים סעודה ג', מורה דהשני סעודות לא עשה לכבוד שבת אלא דרך דרכן של בני אדם לסעוד בלילה וביום, ומשום הכי צריך לזהר מאד לקיים סעודה שלישית כי בקיומה יתברר כי כל מה שעשה לכבוד השבת." (מחזיק ברכה להחיד"א סי' רצ"א, א)

נערך ע"י מהב"ר סדרת "עבודת המועדים"